

Почитувани присутни,

Почитувани претставници на домашни и меѓународни невладини организации,

Почитувани претставници на медиумите, Дами и господа,

Добар ден и Ви благодарам на присуството на денешната прес конференција на која ќе го објавам Годишниот извештај на Народниот правобранител - Национален превентивен механизам.

Ова е седми по ред Годишен извештај на Народниот правобранител - Национален превентивен механизам, во кој се прикажани состојбите во местата на лишување и ограничување на слободата на движење, а е содржана и анализа на преземените активности за превенирање од тортура и друго сурово, нечовечко и понижувачко постапување и казнување во овие места.

Констатираните состојби и упатените препораки до надлежните органи се резултат на вкупно **48 превентивни посети во текот на 2017 година**, спроведени од тимот на Националниот превентивен механизам, со професионална поддршка на експерти од различни профили и институции, а чии експертски анализи се вклучени во Посебните извештаи кои Националниот превентивен механизам во текот на извештајниот период ги доставуваше до надлежните органи и институции.

Постапувајќи по препорака на Асоцијацијата за превенција од тортура, Народниот правобранител-Национален превентивен механизам, во текот на 2017 година, повторно потпиша Меморандуми за соработка со повеќе стручни здруженија, а со обезбедни средства од страна на Канцеларијата на Високиот комесаријат за бегалци, преку времено ангажирање на повеќе лица, заедно со ангажираните експерти како надворешни соработници, изврши мониторинг на **3 казнено поправни установи** -(Затвор Скопје, Затвор Струмица и Затвор Куманово), **13 полициски станици** (ПС Аеродром, ПС Драчево, ПС Куманово, ПС Македонски Брод, ПС Сопот, ПС Битола, ПС Валандово, ПС Свети Николе, ПС Велес, ПС Винаца, ПС Кичево, ПС Охрид, ПС Струмица), **1 посета на Психијатриска болница Негорци**, и **Домот за стари лица Сју Рајдер во Битола**, како и **30 посети во Прифатните транзитни центри Винојуг и Табановце, Прифатниот**

центар за странци Гази Баба, Прифатниот центар за сместување на баратели за азил во Визбегово, социјалните станови во Визбегово, каде што се сместени косовските бегалци, како и посета на неформалните места на задржување на бегалци во с. Лојане и Ваксинце.

Посетите извршени на притворскиот дел на Затворот Скопје, и затворот во Струмица беа редовни, ненајавени, додека посетата на **затворот во Куманово** беше последователна, заради согледување на постапувањето по дадените препораки по посетата извршена во декември 2014 година.

Тимот на НПМ посетата на притворскиот дел на Затвор Скопје ја спроведе во соработка со Здружението на психијатри на РМ и Здружението по судска медицина при Македонското-лекарско друштво, а беше придружуван и од членови на Поткомитетот за превенција од тортура на Обединетите Нации.

Посетите на Затворот Струмица и затвор Куманово исто така се спроведоа во соработка со експерти од повеќе области и здруженија, по што беа изготвени Посебни извештаи со препораки, како во поглед на материјалните услови, така и во однос на обезбедување на потребен стручен кадар, и почитување на правата на притворените и осудените лица.

Од посетите неспорна е констатацијата дека покрај со лоши материјални услови за сместување на притворените, односно осудените лица, сериозен е недостатокот на професионален и стручен кадар во установите, што влијае на непречено остварување на правата на овие лица, на ефектите на процесот на ресоцијализација, правото на непречена здравствена заштита, како и остварувањето на другите права за време на издржување на мерката притвор или казната затвор во казнено поправните установи.

Затекнатите лоши материјални услови, несоодветна опременост на просториите за сместување, влагата и недоволното затоплување во просториите, нефункционалниот систем на повикување, се само дел од причините поради кои НПМ

препорача преземање итни мерки за санација на објектите во кој е сместен Затворот Скопје, особено делот за притворените лица.

Изразуваме сериозна загриженост и во тој контекст упатуваме јавен апел до Управата за извршување на санкциите, како и до Управата на затворот Скопје, итно да преземат мерки за почитување на достоинството и интегритетот на притворениците во овој затвор, од причина што при посетите утврдивме дека претресите на притворените се вршат во „дежурната“ просторија, каде што лицата се изложени на погледи и на други службени лица, а поради недостиг на женски кадар, во втора смена, надзорот врз притворениците се врши од припадници на Секторот за обезбедување, од машки пол, што е спротивно на Мендела правилата.

Во разговор со притворените од Затворот Скопје тимот на НПМ доби информации дека често се случува притворени лица да бидат навредувани на национална основа, а особено припадниците на ромска заедница, а не ретко некои од службените лица за време на претресите се однесувале на груб, понижувачки и дрзок начин.

Апелираме да се испитуваат наведените сознанија, како и сериозните наводи за корупција во овој затвор, поврзани со продажба на мобилни телефони, и сместување на лица во простории каде сигналот за телекомуникациски мрежи не е блокиран. Инаку, тимот на НПМ при посетата и самиот се увери дека во делови од затворот сигналот не е блокиран.

Затворот Струмица е во уште полоша состојба. НПМ утврди дека овој затвор нема приемно одделение, па новопримените осудени лица се сместуваат во просториите за изолација (самици) кои се во исклучителна лоша состојба.

Констатиравме дека во самиците истовремено се сместуваат и осудени лица со изречени дисциплински казни упатување во самица, што претставува вистински ризик од криминогена инфекција врз новопримените осуденици. Инаку, според добиените информации во самиците се сместуваат и по 3 лица, поради што чести се вербалните и физички пресметки меѓу лицата.

И во овој затвор недостасува кадар во Секторот за обезбедување, особено од женски пол, поради што претресот на посетителите - жени, воопшто и не се спроведува, што ја доведува под прашање безбедноста во установата. Од друга страна отсуствува какви било активности во образовната сфера, а процесот на ресоцијализација се сведува само на повремени разговори со осудените лица, наместо на индивидуални и колективни третмани.

Со оглед дека медицинскиот персонал не е постојано присутен во установата, често изостанува преглед во првите 24 часа при прием на нови осудени, а на лицата сместени во просториите за изолација не им се вршат секојдневни прегледи од страна на лекарот, иако истото е законски задолжително.

Медицинската заштита во затворите посетени од Националниот превентивен механизам и натаму се одвива во услови на недостаток на здравствен и медицински кадар, а забележана е и неопременост на амбулантите со соодветна апаратура и лекови.

Така, во Затвор Скопје, по 20,00 часот нема обезбедено присуство на здравствен односно медицински персонал од кој било профил, затоа што двајцата лекари по општа пракса кои работат во 2 смени се со работно време до 20 часот, а во сабота само до 15 часот. Додека единствената медицинска сестра е со работно време до 15 часот секој работен ден, и во сабота до 12.30.

Уште понезадоволителна е состојбата во Затворот Струмица, каде што еден доктор од општа пракса и една медицинска сестра од Здравствениот дом Струмица доаѓаат 2 пати во неделата, по неколку часа, при што според добиените информации, во просек бројот на прегледи во текот на еден месец е околу шеесетина лица. Во овој затвор здравствени услуги од страна на психијатар или лекар интернист воопшто нема, ниту е ангажиран стоматолог, а поради тоа што не се здравствено осигурани, осудените лица се принудени да плаќаат за услуги во приватни стоматолошки ординации.

Ако во Затворот Скопје, во притворскиот дел дистрибуцијата на лекови се врши од страна на вработени во Секторот за обезбедување, во Затворот Струмица, на секое болно лице му се дава терапија за повеќе денови и самиот си ја чува, во периодот кога во затворот нема медицинско односно здравствено лице. За осудените лица кои примаат

метадонска терапија истата им ја дели Службата за обезбедување. - Ваквата пракса во затворите е спротивна на Упатството за пристап до лекар, дистрибуција на медикаменти и лекарски прегледи вон установата, поради што препорачавме почитувања на одредбата согласно која, пристап до лековите има само здравствениот персонал во установата.

Последователната посета на Затворот Куманово имаше за цел да се провери постапувањето по препораките и укажувањата на Народниот правобранител кои ги дадовме во извештај од 2014 година. Притоа, констатиравме дека поголем дел од препораките не се спроведени.

Имено, во Затворот не е решено прашањето со недостиг на вода, поради што во секоја просторија осудените и притворените лица чуваат вода во пластични шишиња, што пак придонесува за зголемување на влажноста во воздухот во просториите.

Системот за повикување во ниту една од просториите на притворското одделение не е функционален, а користењето на правото на прошетка на притворените лица за време на неповолни временски услови и натаму е оневозможено, поради тоа што просторот кој се користи за таа цел не е покриен.

Покрај наведеното, при посетата во 2017 година констатиравме повреда на правото на приватност и деградирачка состојба на притворените и на осудените лица, затоа што дел од тоалетите се без врата, па лицата заради обезбедување на некаква приватност мора да закачуваат ќебиња или да се снаоѓаат на друг начин.

Исто така, чести се случите на мешање на категориите на осудени лица, без да се и има предвид тежината на кривичното дело, определената кривична санкција и други податоци битни при класификацијата на осудените лица, со што во иста просторија се сместени различни категории на осудени лица, што е недозволиво.

Позитивно во овој Затвор е работното ангажирање на осудените лица што е од големо значење за процесот на ресоцијализација, како и отворањето на библиотека која според информациите од спроведените разговори се користи од голем број на осудени лица.

Почитувани,

Во Полициските станици Кичево, Свети Николе, Валандово, Македонски Брод и Битола затекнавме простории за задржување во исклучително лоша состојба, па задржувањето во истите, само по себе претставува понижувачки и нехуман третман врз задржаните лица.

Во Полициската станица Аеродром, иако согласно одлука на министерот за внатрешни работи е забрането задржување на лица, за време на посетата, тимот на НПМ затекна лица кои беа задржани повеќе од 6 часа.

Поради лошите услови и во ПС Драчево не треба да се врши задржување на лица, но при посетата и увидот во просториите НПМ тимот затекна опремена просторија, што остава сомнеж дека во истата се врши задржување на лица.

Инаку, во ниту една од посетените полициските станици нема посебни простории за распит и разговор со лица лишени од слобода, приведени и задржани лица, а само 2 полициски станици (ПС Битола и ПС Струмица) имаат адаптирано посебни простории за разговор со малолетни лица, согласно Законот за правда за децата.

Во 6 од посетените полициски станици нема пристапни рампи за лица со физичка попреченост, ниту пак има засебни тоалети за службените и за задржани лица.

Беше нотиран и проблемот со недостаток од техничко-материјални средства, како и потреба од реновирање или изградба на нови објекти, за што се пожалија безмалку сите командири на полициските станици. Меѓутоа, иако една под препораките до надлежното Министерство беше решавање на ова прашање, одговорот е дека за извештајниот период не се планирани средства за реновирање на објекти, односно дека нема издвоено финансиски средства за оваа намена.

Оттука, и натаму останува сериозен проблем имплементацијата на препораките на Народниот правобранител-НПМ, особено оние кои се поврзани со издвојување на позначителни финансиски средства.

Како што напоменав, во текот на извештајната година Националниот превентивен механизам изврши **30 посети на местата каде се сместени бегалци/мигранти**, а за констатираните состојби при посетите и за третманот на лицата во овие центри, јавноста во континуитет беше информирана.

Иако, бројот на бегалци и мигранти со кои се соочува државата е далеку помал во однос на 2016, останува нерешен проблемот со **групните депортации** кои Министерството за внатрешни работи ги спроведуваше во 2017 година, без никакви формалности и почитување на предвидените законски процедури.

Од страна на надлежните органи не беше постапено по барањето на Народниот правобранител за доставување на видео записите од спроведената присилна депортација на бегалците сместени во Табановце, (16.07.2017 година), иако тимот на НПМ од увид во истите неспорно утврди нехуман и нечовечки третман и однос од страна на полицијата спрема бегалците, (меѓу кои имаше жени и деца) при нивно спроведување во возило. Воедно, утврди употреба на средства на присилба од страна на припадниците на Министерството за внатрешни работи, кои не беа заведени во официјалната евиденција, за што со Посебен извештај и конкретни препораки го известивме надлежното Министерство.

Од друга страна, **посетите во с.Ваксинце и Лојане** каде што постојано се присутни невладини организации со кои НПМ има соработка, покажаа дека по затворањето на т.н. „Балканска рута“, значително се зголеми бројот на илегалниот влез на бегалци/мигранти во Република Македонија, што доведе и до зголемување на активностите на криумчарските криминални групи и на илегалната миграција, со сите ризици по животот и безбедноста на мигрантите и бегалците.

Во **Прифатниот центар за странци** продолжува праксата на задржување лица во овој центар со решенија на Министерството за внатрешни работи заради утврдување на идентитет, и покрај тоа што единствено надлежен да донесе решение за задржување по тој основ е исклучиво судот.

При една од посетите на Прифатниот центар за странци, Управата на Центарот се обиде да прикрие информации за бројната состојба на задржаните лица, односно при увидот во просториите НПМ затекна во заклучена просторија 5 бегалци од Сирија. За ваквото незаконско постапување ја информиравме јавноста, а истовремено упативме барање до министерот за внатрешни работи да преземе итни мерки за проверка и преиспитување на работењето во Центарот и утврдување одговорност на управителот.

Следејќи го процесот на реадмисија констаиравме дека Министерството за внатрешни работи во текот на извештајната година спроведе реадмисија на 40 бегалци, без нивно навремено информирање дека се во постапка на присилно враќање, при што истата ја спроведуваше и врз лица за кои е започната постапка за семејно обединување.

Минатата година, НПМ го мониторираше решавањето на **проблемот на косовските бегалци**, кои и по протекот на 18 години се уште се соочуваа со нерешен статус во Република Македонија, поради што не можеа да ги остварат законски гарантираните права од социјалната, здравствената, образовната и сферата на домувањето. Во тој контекст, во насока на остварување на правата на оваа категорија лица, остваривме повеќе контакти со надлежните сектори во МВР и МТСП, Високиот комесаријат за бегалци и невладиниот сектор, а организиравме и два настана, од кои еден меѓународен, на кои беа презентирани можни решенија за решавање на проблемот со интеграцијата на овие лица.

Почитувани присутни,

Ова е само дел од состојбите кои НП-НПМ ги нотира при неговите посети во местата на лишување, односно ограничување на слободата на движење. Многу повеќе има во Годишниот извештај, кој е веќе објавен и на нашата веб страна. Овој извештај, како и секоја година ќе го доставиме до Поткомитетот против тортура на ОН, и до други меѓународни органи и тела.

На крајот од денешната прес конференција сакам да потсетам дека секој граѓанин има право да биде третиран на начин кој нема да го наруши неговото човечко достоинство и интегритет, а државата е обрзана да ги почитува правата на сите, и да создаде услови за нивно остварување, независно дали се работи за лица македонски државјани лишени

од слобода или со ограничена слобода на движење, или за странски државјани, кои ги напуштаат своите земји барајќи заштита во нашата држава.

Денес кога се одбележува Меѓународниот ден за поддршка на жртвите од тортура како Народен правобранител - Национален превентивен механизам до сите чинители во во општеството упатувам апел за апсолутна забрана на тортура, потсетувајќи на обврската за преземање мерки за ефикасна истрага и спречување на било какви акти на тортура и друго сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување.